

HELENA RIVIÈRE:

Vad tjänar det till att tycka synd om socialbidragstagare?

DN hade ett antal helsidor om socialbidrag i december 1997, dussinet minst. Det är ju en ganska tung satsning på ett av välfärdens kärnämnen och förtjänar en och annan reflektion. Först och främst: vilket är budskapet som löper igenom artiklarna? Är det en spegling av de många oförenligheter ämnet rymmer eller är det en serie artiklar om folk det är synd om på olika sätt? Diskuterar de varför socialbidraget ändå är en kontraproduktiv lösning, både på det personliga planet och för välfärden i stort, eller är man mest ute på känslospåret: hur och varför människor känner sig kränkta när de kommer och vill ha?

I de olika fallstudierna står journalisten intuitivt på klientens sida mot samhällsapparaten. Journalisterna faller in i den förhärskande svenska omsorgsmentaliteten där hjälptänkandet ändå ursprungligen bottnade i en anda av strävsamhet och knapphet.

Regeln för humanistisk journalism säger att god reporter automatiskt ställer sig på den lilla människans sida mot överheten, vad än den regeln har för relevans för 90-talets Sverige. För moderna människor är Sverige inte längre hierarkiskt. Vi sitter alla i samma smet liksom. Gränssnittet går mera mellan skepticism och godtrohet. Anta att vi numera har nått den mognad som gör att vi förmår se incitamentsstrukturer och systemkompetens också i den mest hjärtknipande historia om en 39-årig förtidspensionär med siktet inställt på fri bil. Då blir belöningssystemen det intressanta. Bidragstagare behöver väl inte vara mindre rationella än andra? Varför skulle just bidragstagare à priori vara rättskaffens och oegennyttiga människor?

Otidsenlig socialtjänstlag

För den som har följt utvecklingen av bidragssverige är det uppenbart att problemet socialbidrag har andra relevanta sidor än att person X och

hennes dotter är missnöjda med hjälpen. En är bidragsnivåerna sammantaget, dvs vad en familj får ut allt som allt, i relation till vad en knegande familj får behålla av det de drar ihop. Varför får man så sällan veta vad folk faktiskt får, så att man själv kan ta ställning till hur medkänslan bör fördelas mellan den som får och den som betalar? En annan sida värd eftertanke är otidsenligheten i en lag, socialtjänstlagen, som förutsätter en högst begränsad skara olycksfödda i en i övrigt blomstrande nationalstat med hög tillväxt. En tredje att miljardbelopp betalas ut till alltigenom friska och arbetsföra människor i sina bästa år därför att LO och socialdemokratin uppvärderar deras arbetsinsatser till det orimligas gräns innan de ens har fått några jobb. En fjärde sida är beroendet och den passivering det leder till. Folk som får sitt livsuppehälle för ingenting sjunker in i en sorts rationell letargi. De ger efter, sjunker ihop, anpassar sig, infantiliserar. Tills den dag bidraget dras in.

Jag tycker alltså att DN:s artikelserie öppnar förvånansvärt få nya infallsvinklar trots att ämnet på många sätt är moget för rätt utmanande grundfrågor. Betecknande nog skyggar serien för att alls röra vid socialbidragen till invandrare trots att halva notan faller på dem, sex miljarder av

Synd om socialbidragstagare?

Man skulle kunna ha en helsida dag ut och dag in om olika individers tillkortakommanden i livet, om sejourerna i det ena eller andra försörjningsreservatet, utan att få ett ord sagt om vad som skapar en politisk kultur. Man kan berätta om arbetslösa som serveras olika utbildningar i data och ekonomi och turism, vilket ingalunda betyder att de därefter kickas ut i livet för att klara sig själva, utan bara att de väntas tillbaka till Gå igen för nya turer, nya terapeutiska turnéer. "Samhället måste satsa på oss som hamnat utanför arbetsmarknaden", heter det, men det heter ännu

inte "satsa på dig själv". Så min fråga till en undersökande studie i detta ämne är: Vad tjänar det till att tycka synd om folk som uppbär socialbidrag? Det är faktiskt en mera sammanfattad fråga än vad den först verkar. Min måltavla är inte socialbidragstarna utan den välfärdsstat som inte förmår se och reagera på den nya värld vi lever i sedan 90-talets början. Jag gratulerar dem som lyckas hamna på statens utskickslistor av pengar och jag beundrar den energi med vilken många förment svaga hamrar och slår på systemet och radar upp pärmar med inlagor och protester och överklaganden. Det är inte för inte som kreativiteten riktas åt det håll varifrån de stekta sparvarna kommer flygande. Problemet är att den som väl avhänt sig ansvaret för det egna livet sällan återtar det frivilligt. Problemet är att var femte tjej och kille mellan 20 och 24 nu skolar in sig i det tänkande och det beteende som låser fast dem i beroende. Var femte gäller hela befolkningen. För invandrarna gäl-

ler motsvarande andel mer än varannan.

En socialsekreterare i Botkyrka säger: "Jag kan inte bortse från att det finns ungdomar här som ser socialbidraget som en framtid. De har aldrig sett sina föräldrar gå till jobbet, de kanske inte ens känner någon som har jobb. De har växt upp med bidragen. Det skapar grogrund för en attityd som säger att den som inte kräver det bidrag den har rätt till är en idiot, att den som inte utnyttjar systemet är en nolla."

Det är det nya Sverige, bidragskulturen, omoralen, trycket mot skattebetalarna som har ändrat förutsättningarna för den traditionella synen på socialbidraget. Premissen för välfärdsstaten är att staten hjälper den som behöver hjälp, det är alla politiska partier ense om från vänster till höger. Det som skiljer är frågan om vem som ska ha den här hjälpen, hur stor den ska vara, hur länge den ska beviljas och på vilka villkor.